

EVOLUAREA AUZULUI EMOȚIONAL LA COPIII CU DIZABILITĂȚI AUDITIVE ÎN PROCESUL DE PERCEPERE A OPERELOR DE ARTĂ

EVOLUTION OF EMOTIONAL HEARING IN CHILDREN WITH HEARING DISABILITIES IN THE PROCESS OF PERCEIVING WORKS OF ART

*Natalia Ciubotaru, lector univ.
UPS „Ion Creangă” din Chișinău,
Natalia Ciubotaru, university lecturer
„Ion Creangă” SPU, Chisinau
<http://orcid.org/0000-0001-5733-1802>*

CZU: 376.33

Abstract

Taking into account the accelerated development of the modern information society, it becomes relevant the formation of the communicative qualities of the person, imperative necessary to establish mutual understanding between all participants in communication. The communicative process is also influenced by the emotional side of communication. The development of emotional hearing involves the process of continuous change of the accumulation of all emotional properties - it is considered an important component in the structure of personal development, self-actualization, self-improvement of personality, is an important premise for cognitive development.

Key-words: emotional hearing, emotional tone, musical hearing, emotional and semantic intonation, hearing impairment.

Dizabilitatea auditivă conduce la limitări și particularități în dezvoltarea limbajului, influențează negativ asimilarea de informații din mediu, are impact asupra organizării personalității și asupra flexibilității adaptative. De asemenea, este limitată dezvoltarea priceperilor comune și apar dificultăți asociate de acceptare, identitate și imagine de sine. *Dezvoltarea* competențelor de comunicare la *copiii cu dizabilități* auditive din perspectiva dezvoltării auzului emoțional în procesul de percepere a operelor de artă facilitează transferul sensului cuvântului presupunând pe de o parte prozodia, care afectează cuvintele folosite (*intonația*, ritmul, etc.) care în așa fel *facilitează* „traducerea” semnalului sonor. [1]

Oamenii nu fac schimb doar de semnificații, ci „se străduiesc să dezvolte un sens comun” (А.Н. Леонтьев). Gândul, conform lui Л.С. Выготский, niciodată nu este egal cu sensul direct al cuvintelor. [2]

Emoțiile subiecților ce comunică, sunt expuse folosind elementele suprasegmentale ale limbajului (intonație, timbru, dinamică etc.), și pot spori sensul comunicării sau în general poate să îl schimbe. Dezvoltarea capacității de a percepe în mod adecvat sensul emoțional al comunicării este semnificativă pentru socializarea cu succes a persoanei. În diverse situații de viață, emoțiile, oferă persoanelor o orientare primară instantanee, determinată să utilizeze un comportament mai promițător, și, de fapt, este un mecanism de formare intuitivă a sensurilor. Astfel, pentru realizarea contactului psihologic, caracterizat prin înțelegere reciprocă și interacțiune între subiecții comunicării, nu este necesară doar identitatea sistemelor lexicale și sintactice, ci și dezvoltarea capacității de a determina informațiile emoționale ale mesajului.

Problema dezvoltării auzului emoțional la copii cu deficiențe de auz are o importanță deosebită datorită faptului că procesul de reglementare internă a comportamentului și activității este asigurat în mare măsură de componenta emoțională a activității umane. Dezvoltarea auzului emoțional - procesul schimbării continue a acumulării totalității proprietăților emoționale și a calităților volitive - este considerată o componentă importantă în

structura dezvoltării personale, (M.M. Nudelman) [7] actualizarea de sine, îmbunătățirea de sine a personalității, este o premisă importantă pentru dezvoltarea cognitivă.

Una dintre componentele obținerii unui acord emoțional este dezvoltarea capacității participanților la comunicare de a identifica și defini contextul emoțional al mesajului. Capacitatea unei persoane de a percepe în mod adecvat starea emoțională a altei persoane prin vocea sa, ca una dintre caracteristicile percepției auditive, a fost evidențiată de В.П. Морозов într-o categorie specială și definit ca „auz emoțional” [6]. Pe baza studiilor teoretice și experimentale, cercetătorii В.П. Морозов, Е.С. Дмитриева, К.А. Зайцева, В.Ю. Карманова, Н.В. Суханова au definit „auzul emoțional” ca o parte senzorial-perceptivă a sistemului de comunicare non-verbală, specializată pentru evaluarea adecvată a informațiilor emoționale în formă sonoră. Cu toate acestea, problema înțelegerii conținutului emoțional al unei opere de artă este relevantă și pentru „pedagogia artelor” (Б.М. Неменский). Experimente pentru determinarea gradului de dezvoltare a auzului emoțional au fost efectuate de cercetători în direcții diferite. În urma analizei lucrărilor reprezentanților școlii științifice lui В.П. Морозов putem trasa concluzii cu privire la identitatea mijloacelor de transmitere a conținutului emoțional în vorbire și în muzică, precum și evidențierea unui nivel mai dezvoltat al auzului emoțional la muzicieni. Această afirmație confirmă ideea lui Б.М. Теплов cu privire la particularitățile auzului muzical. Psiholog cunoscut, bazându-se pe structura auzului muzical și evidențiind emoția (sentiment modal) și auzul (reprezentări muzical - auditiv), notează că „... dacă muzica prin esența ei este o expresie a conținutului emoțional, atunci auzul muzical ar trebui să fie evident un auz emoțional”. Având în vedere procesul percepției muzicale Б.М. Теплов constată importanța experienței emoționale pentru înțelegerea muzicii. În lucrările sale, autorul plasează abilitatea de a răspunde emoțional la muzică, în centrul conceptului de „muzicalitate” [8]. Argumentarea lui Б.М. Теплов privind semnificația componentei emoționale pentru înțelegerea unei opere muzicale a fost determinată de ideea extrapolării conceptului de „auz emoțional” în metodologia educației artistice și muzicale a școlărilor mici. [8] Problema înțelegerii artei bazată pe tonul emoțional al operei a fost abordată în diferite momente de către profesori, scriitori, filosofi, funcționari publici din trecut (Ф. Шеллинг, В.Г. Белинский, Л.Н. Толстой, П.Ф. Каптерев и др.). Deci, Ф. Шеллинг în lucrarea sa „Filosofia artei” subliniază că „în versuri, ca în orice compoziție muzicală, predomină un singur ton, un singur sentiment de bază” [9]. În lucrările lui В.Г. Белинский, tonul emoțional este interpretat ca o categorie poetică asociată cu nivelul ideologic și artistic al operei. Dezvoltând această idee, Б.О. Корман trece de la o singură operă la viziunea asupra lumii a autorului, întruchipată în creativitate, și menționează: „Precum într-un poem liric separat există o dispoziție unică, în spatele căreia există un gând bine-cunoscut, la fel și în totalitatea operelor lirice există un ton emoțional mai înalt, „transversal”, în spatele căruia stă bine-cunoscuta perspectivă. Tonul emoțional formează o legătură intermediară între viziunea poetului asupra lumii și starea de spirit exprimată în poem” [4]. Astfel, tonul emoțional din teoria lui, В.Г. Белинский este interpretat ca o viziune asupra lumii care a devenit o emoție estetică. De menționat este faptul că emoțiile lirice și întreaga totonalitate emoțională sunt inițial înrădăcinate în viața autentică și apar în sufletul persoanei destul de definite, cu o viziune specifică asupra lumii. Cu toate acestea, într-o operă lirică, aceste emoții sunt obiectivate de prelucrarea autorului și devin estetice. Astfel, înțelegerea tonalității emoționale a unei opere de artă (inclusiv una muzicală) duce direct la o

comprehensiune a ideii principale întruchipate de autor în lucrare. Confirmarea acestei idei o găsim în lucrările lui А.А. Мелик-Пашаева, Н.Г. Кудиной, З.Н. Новлянской, А.Б. Есина. [5] Discutând principiile analizei unei opere lirice, А.Б. Есин insistă asupra importanței supreme a tonalității emoționale, pe care autorul îl definește ca patos - starea emoțională principală. Patosul este înțeles ca „idee-sentiment” sau o gamă de sentimente, care este exprimată în lucrare și constituie nucleul ideologic și emoțional al conținutului său. [3] Potrivit lui Н.Г. Кудина, З.Н. Новлянская, în pathos, sentimentul și gândul artistului formează un tot întreg, pentru a înțelege opera este necesar să „deschidem” și să „reînviem” nucleul emoțional, „în înțelegerea patosului, cheia ideii operei” [4, p. 73]. În prezent, problema importanței dezvoltării înțelegerii unei opere de artă, inclusiv una muzicală, prin dezvoltarea conținutului emoțional al operei este investigată de psihologi precum: А.А. Мелик-Пашаев, В.Г. Ражников, muzicologi В.В. Медушевский, Е.В. Назайкинский, А.Н. Сохор, specialiști în domeniul psihologiei muzicale Б.М. Теплов, Г.С. Тарасов. Diversele abordări în rezolvarea acestei probleme sunt propuse în pedagogia muzicală Э.Б. Абдуллин, Ю.Б. Алиев, Д.Б. Кабалевский, ș.a., în metodologia predării literaturii Г.Н. Кудина, З.Н. Новлянская, Л.И. Беленькая și a artelor plastice Б.М. Неменский, Л.М. Ванюшкин, И.В. Загородских etc.. [10] Cu toate acestea, necătând la marele interes al cercetătorilor în problema înțelegerii operelor de artă bazate pe tonul emoțional, această problemă nu a fost suficient cercetată în raport cu practica educației artistice a copiilor cu dizabilități auditive. Considerăm că termenul „tonalitate emoțională” este mai reușit, întrucât poziția autorului este mai pronunțată în acesta, se adresează semnificației semantice a enunțului, dezvăluie proprietatea cuvântului liric și nu starea generală a operei. Conștientizarea tonului emoțional a operei permite interpretarea mijloacelor expresive ale acesteia ca întruchipare a individualității autorului. К.И. Чуковский notează că ritmul oricărui mare poet liric este o manifestare a lumii lăuntrice de bază, a temperamentului său. Reflectând asupra „deschiderii” și „sincerității” poetului, А.С. Кушнер subliniază unicitatea intonației: „nu există nimic mai intim decât intonația” [10]. Pe baza analizei literaturii și a comparării pozițiilor autorilor sus menționați, presupunem că auzul emoțional ca concept al pedagogiei artei este capacitatea de a percepe tonul emoțional al operelor de artă (poezie și muzică), care determină înțelegerea intenției ideologice și artistice a autorului. Vedem confirmarea presupunerii noastre în lucrările de educație artistică, unde se determină că prin emoție un copil primește o idee holistică a operei, reprezentând corect ideea - „patosul” operei [4]. Muzicologii și psihologii (Л.С. Выготский, Е.О. Смирнова, Б.М. Теплов, В.В. Медушевский, С.Х. Раппопорт, В. Днепров și alții) cred că, în actul de interacțiune dintre destinatar și operă, arta emoției are un loc central. Emoțiile din artă sunt pline de sens - „esența emoțiilor inteligente” (Л.С. Выготский) [2]. În muzică, ca și în arta semnificației intonate, intonația este, în primul rând, emoțională. Ea, potrivit lui Б.В. Асафьев, este purtătorul conținutului semantic. Prin urmare, prin intonație, în care gândul și sentimentul sunt în unison - „gând simțit”, se înțelege sensul enunțului, inclusiv cel muzical. Abilitatea de a experimenta tonul emoțional al muzicii, bazat pe intonația emoțională și semantică, conduce la o înțelegere a ideii unei opere de artă. Dintre caracteristicile psihologice ale copiilor cu dizabilități de auz, se poate remarca „o sensibilitate specială la tonul emoțional al impresiilor senzoriale directe - cea mai valoroasă calitate pentru percepția unei opere de artă autentice” (А.А. Мелик-Пашаев) [5], care ar trebui să devină

baza dezvoltării auzului emoțional la preșcolari. Baza metodologiei pentru dezvoltarea auzului emoțional în percepția operelor de artă este un sistem multiaspectual:

- etapa emoțional-perceptivă; în această etapă, se dezvoltă capacitatea copilului de a determina în mod adecvat emoția principală a operei, de a generaliza emoțiile ambivalente și de a diferenția nuanțele emoționale în operă;

- etapa creativă; în această etapă, se dezvoltă capacitatea copilului de a exprima emoția de bază revelată a operei prin mijloace expresive ale diferitelor tipuri de arte (ritm, intonație, culoare, linie, cuvânt etc.), de a stabili relația dintre emoție și modul în care aceasta este întruchipat într-un produs creativ, se dezvoltă capacitatea de a recoda în mod adecvat;

- etapa perceptiv-semantică, în această etapă, capacitatea copilului de a înțelege mijloacele ce interrelaționează cu tonul emoțional al operei se dezvoltă ca întruchipare a atitudinii autorului (compozitorului), a viziunii asupra lumii; să înțeleagă ideea - „patos” a operei prin tonul emoțional revelat al operei, să determine conținutul semantic al lucrării. [5]

Etapa inițială a dezvoltării auzului emoțional la copiii cu dizabilități auditive este dezvoltarea capacității de a determina emoția principală a unei opere de artă, inclusiv una muzicală. Percepția și determinarea tonului emoțional al unei opere de către deficienții de auz apare adesea într-un mod generalizat și superficial. În acest sens, este extrem de important în stadiul emoțional-perceptiv să se dezvolte un „dicționar de emoții” la preșcolari și, în acest sens, să se dezvolte capacitatea de a determina tonul emoțional. În timpul etapei emoțional-perceptive, atenția copilului se concentrează asupra emoției de bază a operei. O serie de sarcini vizează intrarea în structura emoțională a operei prin diferite metode de asimilare: motorie, mimică, ritmică etc. Sarcinile pot fi selectate în așa fel încât, ca urmare a împlinirii lor, copiii să poată trăi, să „treacă” emoția principală a operei prin ei înșiși și apoi să o definească nu formal, ci, luând în considerare toate nuanțele și emoțiile ambivalente, să abordeze tonul emoțional al lucrării. Scopul următoarei etape creative în dezvoltarea auzului emoțional este conștientizarea individualității autorului de către copii în alegerea mijloacelor de exprimare pentru întruchiparea propriului plan. În procesul etapei creative, folosind metoda de recodare, copilul exprimă emoția principală prin intermediul diferitelor tipuri de arte, sporind astfel impactul și conștientizarea acesteia prin trăirea în diferite tipuri de activitate. În procesul etapei creative, prin cunoașterea intonației unei cereri, tristețe, apel, intonații plângătoare, la preșcolari se formează și se dezvoltă un „dicționar intonațional” (Б.В. Асафьев) care stăpânesc o varietate de constructe ritmice, își îmbunătățesc capacitatea de a selecta timbrul informației vocale. O serie de sarcini vizează sensibilizarea copiilor cu dizabilități auditive cu privire la experiențele lor emoționale cauzate de muncă, la exprimarea lor în diferite moduri de recodificare. [10] Alții - pentru a compara emoția principală a operei cu propriile experiențe, exprimate în diferite moduri de transcodare. În viitor, însăși activitatea copilului devine condiția pentru determinarea tonului emoțional al operei și, pe această bază, pentru realizarea intenției ideologice și artistice a autorului (compozitorului). Activitatea creativă, realizând caracteristicile psihologice ale percepției (activitate crescută, sensibilitate emoțională), contribuie în același timp la dezvoltarea capacității de a întruchipa propria idee într-un produs artistic la copiii cu dizabilități auditive. Cu toate acestea, dacă un copil, folosind metoda de recodare și diverse mijloace de exprimare, este capabil să-și transmită gândirea și emoția, evident, poate înțelege tonul emoțional și ideea altei persoane întruchipate în ea - autorul și interpretul. Un număr de autori (Г. Гарднер, А.А. Мелик-Пашаев, Г.Н.

Кудина, З.Н. Новлянская, Н.Г. Тагильцева, Е.М. Торшилова, Л.В. Школяр) au arătat că primele asociații care apar pe baza identificării emoționale tonalității operei permite deja persoanei care percepe lucrarea să prezică ideea ei artistică. În consecință, prin dezvoltarea capacității de a determina tonalitatea emoțională a unei opere și de a o exprima folosind tehnica de recodare, este posibil să se dezvolte auzul emoțional la copiii cu dizabilități auditive ca o abilitate de a înțelege ideea artistică principală a operei. [5]

În concluzie pot să subliniez faptul că auzul emoțional este un instrument stimulativ indispensabil al dezvoltării psihice și dezvoltării limbajului verbal-oral la copiii cu dizabilități auditive. În măsura în care ele se întrepătrund cu actele de limbaj care constituie comunicarea, cunoașterea lor ajută la o mai bună determinare a însuși particularităților acestui proces.

BIBLIOGRAFIE

1. CIUBOTARU N., BODORIN C. *Psihopedagogia persoanelor cu dizabilități auditive*. Tipogr. UPSC "Ion Creangă", Chișinău, 2020.
2. ВЫГОТСКИЙ, Л.С. *Собрание сочинений*: в 6 т. – Т. 6: Учение об эмоциях / Л.С. Выготский. М.: Педагогика, 1984.
3. ЕСИН А.Б. *Принципы и приемы анализа литературного произведения*. Москва: Флинта, Наука, 1999.
4. КОРМАН Б.О. *Изучение текста художественного произведения*. М.: Просвещение, 1972.
5. Мелик-Пашаев А.А., Новлянская З.Н. *Ступеньки к творчеству: художественное развитие ребенка в семье*. – М.: Педагогика, 1987. – 144 с.
6. МОРОЗОВ В.П. *Эмоциональный слух человека // Журнал эволюционной биохимии и физиологии*. – 1985. – № 6. – С. 568 – 576.
7. НУДЕЛЬМАН, М.М. *Особенности психического развития глухого ребенка: учебное пособие для студентов-заочников педагогических институтов / В.А. Синяк, М.М. Нудельман; ред. Ю.В. Меньшов*. - М.: Просвещение, 1975. - 109 с. ББК 88.8 я73 + 74.52 я73
8. ТЕПЛОВ Б.М. *Психология музыкальных способностей*. Издательство: Наука. Москва, 2003. ISBN: 5-02-006277-4; 379 с.
9. ШЕЛЛИНГ Ф. *Философия искусства*. М.: Мысль, 1966.- 496с.
10. ЯСИНСКИХ Л.В. *Развитие эмоционального слуха у младших школьников в процессе восприятия художественных произведений // Современные проблемы науки и образования*. – 2014. – № 2.